12/10/2023

Το κρυφό σχολείο στην Ίμβρο – Μια άγνωστη πτυχή της ιστορίας σε βιβλίο

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Μια άγνωστη ως τώρα πτυχή της ιστορίας, που δεν μπορεί κανείς να βρει καταγεγραμμένη πουθενά αλλού, περιγράφεται με γλαφυρότητα στην προφορική μαρτυρία της κυρίας Βασιλικής από την Παναγία της Ίμβρου, που καταγράφηκε μαζί με εκείνες 70 ανθρώπων, στο πλαίσιο συνεργασίας του Ιστορικού Αρχείου Προσφυγικού Ελληνισμού (ΙΑΠΕ) του Δήμου Καλαμαριάς και της Ιμβριακής Ένωσης Μακεδονίας – Θράκης.

Πρόκειται για το κρυφό σχολείο, τα μαθήματα δηλαδή που έκαναν δάσκαλοι κρυφά στα παιδιά της περιοχής για να τους μάθουν τα ελληνικά καθώς το 1964 έκλεισε το σχολείο στην Ίμβρο. Σε αυτό στέκεται ιδιαίτερα η κ. Βασιλική, όταν μιλάει για τη ζωή της στο νησί, τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο τοπικός πληθυσμός και

τους λόγους για τους οποίους αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη γενέτειρά της.
«Το ‘60 διορίστηκα, το ’64 πήραν πίσω την άδειά μας, έκλεισαν το σχολείο και εκτός από αυτό πήραν και τα κτίρια και ό,τι είχε μέσα που δεν ήταν δικό τους» λέει χαρακτηριστικά και προσθέτει: «μας έπαυσαν, δεν μπορούσαμε να διοριστούμε εκεί». Η ίδια, με τον σύζυγό της έμεινε στο νησί από το ’64 μέχρι το ’76, και θυμάται: «Είχαμε τα παιδιά, εκείνος (ο σύζυγος) έβγαινε έξω προς το μαχαλά στο Φραντσί που σας είπα, είχε καμιά δεκαριά παιδιά μικρά, έπρεπε να μάθουν τα ελληνικά, κρυφά βέβαια. Και έρχονταν, εγώ είχα μικρά τα παιδιά, έρχονταν δήθεν να παίξουν τα κοριτσάκια και τους έκανα μάθημα μέχρι το ’76. Το κρυφό σχολείο αυτό ήταν».
Όπως επισημαίνει, τα παιδιά έρχονταν στο σπίτι της ορισμένες μόνο μέρες καθώς «αν έρχονταν κάθε μέρα θα υποψιάζονταν αυτοί». «Από το αλφαβητάριο άρχιζα, γλώσσα, να διαβάζουν και να γράφουν. Αυτό. Τι άλλο; Ιστορία βέβαια δεν μπορούσα. Απαγορευόταν πολύ» συμπληρώνει.
Για τη σχετική πρωτοβουλία αναφέρει: «αυτό μόνοι μας το κάναμε και δεν πήραμε από κανένα παιδί λεφτά, από κανένα…». Όσο για την υποστήριξη που είχε, σημειώνει: «μας έδιναν τον μισθό από το προξενείο αλλά όχι με την υποχρέωση να κάνουμε μάθημα γιατί ήταν δύσκολα. Ο μισθός που παίρναμε ήταν ένα μέρος από το ελληνικό προξενείο και ένα μέρος από την εκκλησία, από την κοινότητα μας πληρώνανε».
Η κυρία Βασιλική ή αλλιώς «πληροφορητής ΙΜΤΕ 15», όπως αναφέρεται στο σχετικό αρχείο και στο βιβλίο του Γιώργου Σταματίδη και της Μαρίας Καζαντζίδου, με τίτλο «Η ιστορία της Ίμβρου μέσα από τις Μαρτυρίες των Ανθρώπων της», δηλώνει ότι αυτό ήταν πράγματι ριψοκίνδυνο και είχε επίγνωση ότι έβαζε σε κίνδυνο τη ζωή της, όμως τονίζει: «όταν σπουδάσεις κάτι, θέλεις να το μεταδώσεις στα παιδιά. Τα έβλεπες και αυτά χαίρονταν να μαθαίνουν τα ελληνικά. Ήταν πολλοί μεγάλοι ακόμα. Ένας, θυμάμαι, γείτονας έλεγε ας πάω στην Ελλάδα και θα φιλήσω το χώμα, θα φιλήσω τη σημαία της Ελλάδας. Τόση λαχτάρα είχαμε για την Ελλάδα αλλά η Ελλάδα δεν μας κοίταξε».

«Όσο και αν μας φαίνεται παράξενο, το κρυφό σχολείο λειτούργησε στην Ίμβρο…»

Για το κρυφό σχολείο στην Ίμβρο, η ιστορικός του ΙΑΠΕ Μαρία Καζαντζίδου και συγγραφέας του βιβλίου επισημαίνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ότι είναι κάτι «που δεν θα βρούμε σε κανένα βιβλίο και ίσως δεν θα βρούμε πουθενά έγγραφα που να το επιβεβαιώνουν, εκτός αν υπάρχουν στο υπουργείο Παιδείας πληροφορίες για την αμοιβή αυτών των ανθρώπων».

«Όσο και αν μας φαίνεται παράξενο, το κρυφό σχολείο λειτούργησε στην Ίμβρο από το 1964 και μετά, οπότε έκλεισαν τα ελληνικά σχολεία» προσθέτει.
Σύμφωνα με την ίδια, από τις μαρτυρίες των Ίμβριων προκύπτει πως «οι δάσκαλοι αναλάμβαναν και μάθαιναν κρυφά τα ελληνικά στα παιδιά. Γνώριζαν ότι αν τους έπιανε το τουρκικό κράτος δεν θα ζούσαν. Τα παιδιά έπαιρναν το καλοκαίρι ένα καλάθι. Βάζανε μέσα σε αυτό τα βιβλία κάτω κάτω και από πάνω φρούτα και λαχανικά και τα πηγαίνανε στη δασκάλα. Έτσι μπορούσε να τους μάθει βασικά πράγματα, ανάγνωση, γραφή, αριθμητική, ιστορία, θρησκευτικά. Εναλλακτικά μαζεύονταν όλα τα παιδιά στο σπίτι ενός, τάχα για να παίξουν, και εκεί πήγαινε και η δασκάλα. Αυτό γινόταν για να μην ακολουθούν πάντα την ίδια τακτική και γίνουν αντιληπτοί».

«Με φώναζαν εμένα Τουρκάκι…»

Από τις προφορικές μαρτυρίες των ανθρώπων της Ίμβρου, η ιστορικός του ΙΑΠΕ ξεχωρίζει ακόμη τις αναφορές του «πληροφορητή ΙΜΤΕ 001» για τη συμπεριφορά που δεχόταν όταν ήρθε από την Ίμβρο στη Θεσσαλονίκη. «Τα παιδιά είναι σκληρά… στο δημοτικό με φώναζαν εμένα Τουρκάκι. Κι εγώ γινόμουνα -σε εισαγωγικά- " Τούρκος", από αυτό το πράγμα και επειδή ήμουνα λίγο γεροδεμένος, είχα λίγο μπόι παραπάνω απ' αυτά, τα έδερνα κιόλας. Κι ο διευθυντής μου λέει: " για ποιο λόγο τα κάνεις αυτά;". Του ανέφερα και την επόμενη μέρα με έβγαλε εκεί, πριν την προσευχή να πει: " αυτόν δεν θα τον ξαναπεί κανείς Τουρκάκι… γι' αυτόν τον λόγο". Μετά σταμάτησαν να μας μιλούνε έτσι τα παιδιά» είναι τα ακριβή του λόγια.
Όσο για τα κορίτσια από την Ίμβρο, η κ. Καζαντζίδου επισημαίνει ότι συνηθιζόταν τότε να πηγαίνουν από την ηλικία των 8 χρονών σε σπίτια Ελλήνων ή Εβραίων ή Αρμένιων Κωνσταντινουπολιτών για να εργαστούν και να συγκεντρώσουν χρήματα για να χτίσουν αργότερα σπίτι στην Ίμβρο. Κυρίως ήταν υπηρετικό προσωπικό, έκαναν τις δουλειές του σπιτιού ή διάβαζαν στα άλλα παιδιά της οικογένειας. Στη μαρτυρία της πληροφορήτριας «ΙΜΤΕ 004», με καταγωγή από τα Αγρίδια Ίμβρου, μπορεί κανείς να διαβάσει: «Με άλλους έφυγα πολύ μικρή στην Πόλη. Τώρα εννιά χρονών παιδί πού να πας να δουλέψεις; Τι ξέρει εννιά χρονών παιδί και εκείνα τα χρόνια και από χωριό; Αλλά και οι γονιοί, τόσο έφτανε και εκείνων το μυαλό τους…».

Η μοίρα της Ίμβρου ορίζεται από τη θέση της

Περιγράφοντας την κατάσταση που επικρατούσε στον ελληνισμό της Ίμβρου, ο Γιώργος Μαυρουδής, ιστορικός, συνεργάτης του ΙΑΠΕ και υποψήφιος διδάκτωρ νεότερης ιστορίας τονίζει, μιλώντας στο ΑΠΕ-ΜΠΕ, ότι «ουσιαστικά η μοίρα της Ίμβρου ορίζεται από τη θέση της καθώς όποιος ελέγχει την Ίμβρο ελέγχει και τα Στενά των Δαρδανελίων». Για το ιστορικό πλαίσιο της εν λόγω περιόδου αναφέρει ότι το 1922 η Ελλάδα έχασε την Ίμβρο και την Τένεδο, ωστόσο ο πληθυσμός των δύο αυτών νησιών έμεινε στις εστίες του γιατί οι κάτοικοι εντάχθηκαν στο καθεστώς των μη ανταλλάξιμων.

Η κατάσταση αυτή διατηρήθηκε ως τη δεκαετία του ’60 οπότε, όπως λέει η κ. Καζαντζίδου, λόγω των μεγάλων απαλλοτριώσεων, οι άνθρωποι έχασαν την περιουσία τους ενώ για κάθε στρέμμα πήραν ως αντάλλαγμα ένα αυγό. Επιπλέον επιβλήθηκαν υπέρογκοι φόροι, απαγορεύτηκε η άσκηση κάποιων επαγγελμάτων, άνοιξαν φυλακές με βαρυποινίτες στο Σχοινούδι και μεταφέρθηκαν έποικοι στην περιοχή. «Όταν όμως απαγορεύτηκε η λειτουργία των ελληνικών σχολείων, η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και της ορθόδοξης πίστης στο σχολείο, τότε ο πληθυσμός αισθάνθηκε ότι απειλείται η ελληνικότητά του και ένιωσε ότι πρέπει να εγκαταλείψει τη γη του» προσθέτει.

Από το 1974 και μετά, σύμφωνα με τον κ. Μαυρουδή, και μετά την εισβολή στην Κύπρο, οι Έλληνες έφυγαν οριστικά και έμειναν περίπου 188 άτομα στο νησί. Έτσι ενώ πριν εκεί ζούσαν 9.500 Έλληνες και περίπου 200 Τούρκοι, μετά το 1974 ήταν 9.000 οι Τούρκοι και 200 οι Έλληνες. Σήμερα πλέον, μετά το άνοιγμα των ελληνικών σχολείων στην Ίμβρο, μένουν μόνιμα στο νησί περίπου 700 Έλληνες.

Στο βιβλίο με τίτλο «Η ιστορία της Ίμβρου μέσα από τις Μαρτυρίες των Ανθρώπων της» περιλαμβάνονται 70 προφορικές μαρτυρίες Ελλήνων από την Ίμβρο που βρέθηκαν στη Θεσσαλονίκη ή στην Αθήνα, ή που έμειναν στο νησί. Οι μαρτυρίες άρχισαν να καταγράφονται το 2015 ενώ σύμφωνα με την κ. Καζαντζίδου «από τους 70 αυτούς ανθρώπους, οι είκοσι δεν ζουν πια αλλά η ιστορία τους επιβιώνει μέσα από τα λόγια τους».

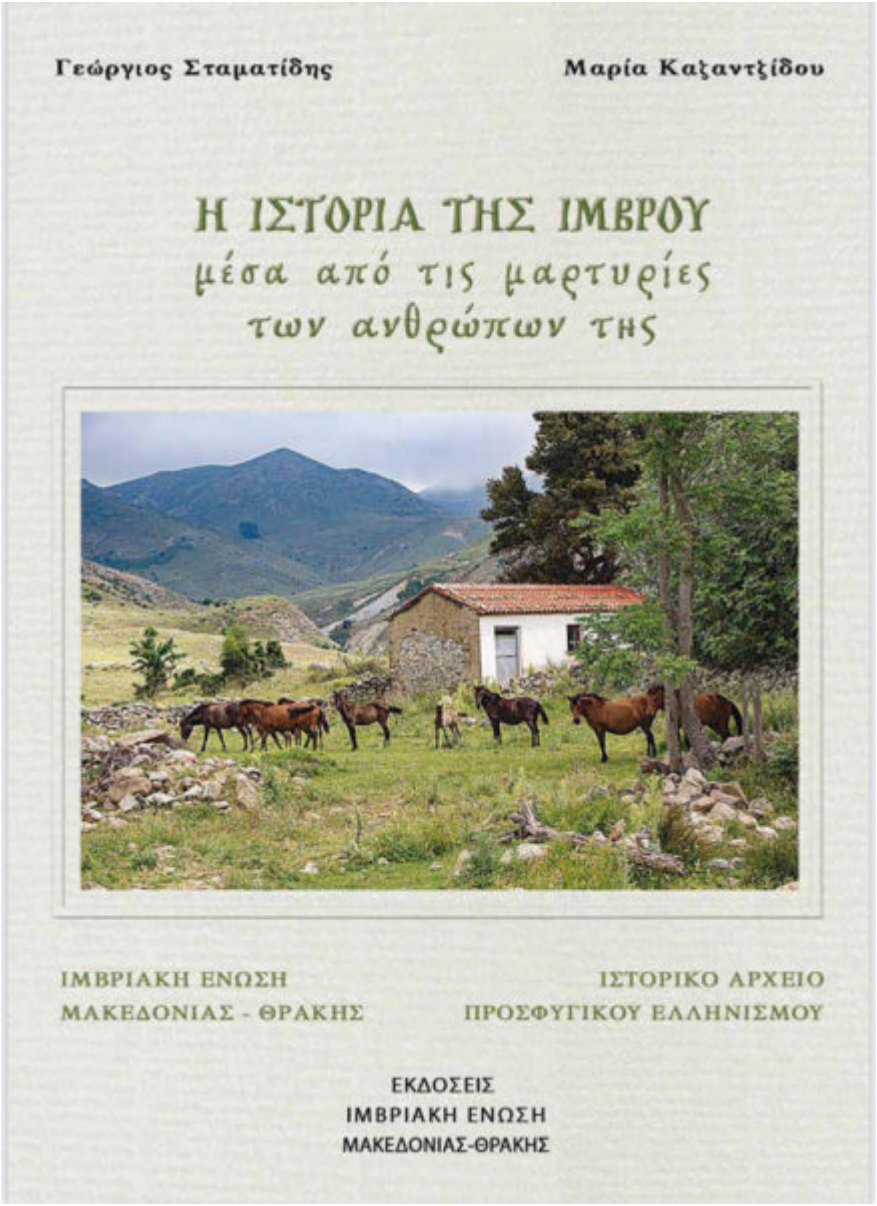

Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ / Π. Γιούλτση

Κεντρική φωτογραφία: Μοναδική πνευματική άνθηση παρουσίασε η Ίμβρος την περίοδο 1952-1964, κατά την οποία επαναλειτούργησαν τα μειονοτικά σχολεία. Στη φωτογραφία μαθητές και δάσκαλοι της 1ης και 2ης Τάξης στο Σχοινούδι / Πηγή: «7 Ημέρες Καθημερινή»